

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 3/1999 vp**

**Hallituksen esitys laiksi rikoslain 2 luvun
14 a §:n ja 45 luvun muuttamisesta ja eräksi
siihen liittyviksi laeiksi**

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä kesäkuuta 1999 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi rikoslain 2 luvun 14 a §:n ja 45 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 17/1999 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Seppo Kipinoinen, puolustusministeriö
- professori Mikael Hidén
- professori Ilkka Saraviita
- professori Kaarlo Tuori.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain sotilasrikoksia koskeva 45 luku. Siihen ei ehdoteta merkittäviä asiallisia muutoksia lukuun ottamatta sitä, että sotilaiden poliittista toimintaa koskevasta kriminalisoinnista poistettaisiin sananvapauden rajoittamista merkitsevä säännös.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tarkastellaan sotilashenkilökunnan yhdistymisvapauden rajoitusta hallitusmuodon 10 a §:n kannalta. Hallituksen käsityksen mukaan rajoitus on mahdollista säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Hallitus on kuitenkin pitänyt aiheellisena, että esityksestä hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esityksessä ehdotettu rikoslain 45 luvun 18 § rajoittaa sotilaiden yhdistymisvapautta, koska

säännöksessä heitä kielletään kurinpitorangaisuksen uhalla liittymästä jäseneksi puolueeseen tai puoluepoliittista toimintaa harjoittavaan tai

sitä selvästi tukevaan yhdistykseen. Kurinpitorangaistuksella sanktioidaan myös puolueesta tai mainitunlaisesta yhdistyksestä eroamatta jättäminen.

Ehdotettua rajoitusta perustellaan esityksessä valtakunnan turvallisuusnäkökohdilla, puolustusvoimien tehtävien ja toiminnan erityislaadulla sekä näistä seikoista johtuvalla vaatimuksella puolustusvoimien puoluepoliittisesta sitoutumattomuudesta. Suomen valtiosääntöjärjestelmässä on vakiintuneesti lähdetty tämäntapaisista käsityksistä, mitä ilmentää esimerkiksi valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n 2 momentissa säädetty sotilaiden eduskuntavaaleja koskeva vaalikelpoisuuden rajoitus. Uuden, 1.3.2000 voimaan tulevan Suomen perustuslain 27 §:n 2 momenttiin sisältyy vastaava rajoitus. Sitä perusteltiin asianomaisessa hallituksen esityksessä puolustusvoimien pitämällä puoluepoliittisen toiminnan ulkopuolella (HE 1/1998 vp, s. 83/I).

Valiokunnan mielestä puolustusvoimat ovat tehtäviensä, toimintamuotojensa ja käskysuhteidensa vuoksi sellainen organisaatio, että on erityisen tärkeää, että kaikissa oloissa luotetaan yleisesti sen toiminnan riippumattomuuteen puoluepoliittisista näkökohdista. Tämä luottamus voisi vaarantua, jos tähänastisesta käytännöstä poiketen tehtäisiin mahdolliseksi kanta-henkilökunnan aktiivinen osallistuminen poliittiseen toimintaan. Näin ollen onkin valiokunnan käsityksen mukaan selvää, että puolustusvoimien puoluepoliittisen sitoutumattomuuden varmistaminen muodostaa sellaisen hyväksyttävän ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen, joka oikeuttaa ehdotetun kaltaisen perusoikeusrajoituksen säätämisen (perusoikeuksien rajoittamisen yleisistä edellytyksistä ks. PeVM 25/1994 vp, s. 5).

Valiokunta pitää ehdotettua rangaistussäännöstä myös sillä tavoin välttämättömänä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisena kuin sallitulta perusoikeusrajoitukselta edellytetään. Ehdotettu rajoitus ei tosin ole periaatteelliselta merkitykseltään vähäinen. Rajoitus ei kuitenkaan koske sananvapautta poliittisissa kysymyksissä tai

äänestämisoikeutta eikä yhteiskunnallista toimintaa tai järjestötoimintaa yleensä vaan pelkääntään tietynlaisia yhdistyksiä. Valiokunta on arvioinnissaan pannut painoa lisäksi sille seikalle, ettei kysymyksessä ole sotilaille uusi rajoitus.

Myöskään oikeusturvajärjestelyistä ei ole huomauttamista. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 11 artiklan 2 kappaleessa sekä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 22 artiklan 2 kappaleessa mainitaan nimenomaisesti asevoimiin kuuluvat ryhmänä, joiden yhdistymisvapaudelle voidaan asettaa "laillisia rajoituksia". Ehdotettu rajoitus on siten sopusoinnussa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Rangaistussäännöksessä käytetään ilmaisuja "puolue" ja "puoluepoliittista toimintaa harjoitava tai sitä selvästi tukeva yhdistys". Niitä ei ole selvennetty esityksessä. Vaikka tulkinnanvaraisia rajatapauksia voikin käytännössä esiintyä lähinnä säännöksessä tarkoitettujen yhdistysten osalta, sääntely on valiokunnan mielestä sillä tavoin riittävän täsmällinen, että perusoikeusrajoituksen tarkkarajaisuuden vaatimus täyttyy, myös hallitusmuodon 6 a §:ssä ilmaistun rikosoikeudellisen legaliteettiperiaatteen valossa. Valiokunta pitää kuitenkin toivottavana, että sääntelyn tarkoitusta vielä tarkennetaan tältä osin.

Asevelvollisuuslakiehdotuksen 50 a § koskee asevelvollisena palvelevalle sotilaille myönnettävää lupaa osallistua palveluolosuhteittensa kehittämistä edistävään toimintaan. Sääntelyn tarkoituksena on saadun selvityksen mukaan osoittaa, että lupa on säädettyjen edellytysten täytyessä myönnettävä. Säännös on tarkoitettu asevelvollisten suojaksi ja selkeäksi ohjeeksi asevelvollisuuslain soveltajille. Tällaisten tarkoitusten kannalta on valiokunnan mielestä asianmukaista muuttaa ehdotusta niin, että säännös muotoillaan kielloksi estää asevelvollista osallistumasta palveluolosuhteittensa kehittämistä edistävään toimintaan vapaa-aikanaan, jos tämä voi tapahtua haittaamatta hänen palvelutehtäviensä suorittamista.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Ville Itälä /kok	Johannes Leppänen /kesk
vpj.	Riitta Prusti /sd	Hannes Manninen /kesk
jäs.	Klaus Hellberg /sd	Heli Paasio /sd
	Esko Helle /vas	Osmo Puhakka /kesk
	Gunnar Jansson /r	Markku Rossi /kesk
	Jouko Jääskeläinen /skl	Petri Salo /kok
	Paula Kokkonen /kok	Arto Seppälä /sd
	Jouni Lehtimäki /kok	vjäs. Pekka Ravi /kok.